

การส่งเสริมการลงทุน
ของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทย
Investment Promotion of Indonesian
Government towards Thai Investors

ธีระพงษ์ ภูริปานิก (Teerapong Puripanik)¹

บรรพต วิรุณราช (Banpot Wiroonrath)²

¹นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการสาธารณะ

วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Doctor of Philosophy Program in Public

Enterprise Management Graduate School of Commerce at Burapha University

²อาจารย์ที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์ รองศาสตราจารย์ ดร., ประจำวิทยาลัยพาณิชยศาสตร์

มหาวิทยาลัยบูรพา

Thesis Advisor, Assoc. Prof., Dr., Graduate School of Commerce at Burapha University

E-mail: teerapong_puri@hotmail.com

Received: 10 May 2019

Revised: 21 July 2019

Accepted: 1 August 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักลงทุนไทยในการลงทุนธุรกิจในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และเพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทย ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมนักลงทุนมีปัญหา และอุปสรรคด้านการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย อยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้านดังนี้ 1) ด้านกายภาพ ประเด็นที่นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเป็นลำดับคือ ความสะดวกของการขนส่งโลจิสติกส์ภายในประเทศ 2) ด้านกฎระเบียบ ประเด็นที่นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเป็นลำดับแรกคือ การใช้กฎหมายแรงงานที่เป็นสากล 3) ด้านเศรษฐกิจ ประเด็นที่นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเป็นลำดับแรกคือ เสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราระหว่างประเทศ 4) ด้านอื่น ๆ ประเด็นที่นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเป็นลำดับแรกคือ การเข้าร่วมเป็นภาคีของกลุ่มอุตสาหกรรมหรือนักลงทุนภายในประเทศ ส่วนด้านสังคม นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย ประเด็นที่นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเป็นลำดับแรกคือ ความเป็นชาตินิยมของชาวอินโดนีเซีย

ส่วนปัญหาและอุปสรรคด้านระบบราชการของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ด้านระบบคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ และด้านความโปร่งใส โดยภาพรวมนักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นมืออาชีพ และด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึง โดยภาพรวมนักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง

โดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการส่งเสริมให้นักลงทุนไทยไปลงในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ดังนี้ 1) นักลงทุนไทยควรมีการเลือกใช้การขนส่งทางรางที่แม่นยำหรือหาสถานที่ตั้งโรงงานในทำเลที่ใกล้แหล่งวัตถุดิบ 2) นักลงทุนไทยควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ให้มีความเข้าใจวัฒนธรรม ประเพณีของคนมุสลิม 3) รัฐบาลอินโดนีเซียควรมีการปรับแก้กฎหมายการลงทุน และกฎหมายแรงงานให้มีความทันสมัยเป็นมาตรฐาน 4) นักลงทุนไทยควรมีฐานข้อมูลค่าครองชีพของแต่ละประเทศเพื่อกำหนดค่าจ้างของแรงงานในต่างประเทศ 5) นักลงทุนไทยควรมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้แทนแรงงานคนในอนาคต 6) รัฐบาลอินโดนีเซียควรมีระบบการสรรหาบุคลากรที่เป็นระบบตามที่กฎหมายกำหนดและเป็นมาตรฐานเดียวกัน 7) รัฐบาลอินโดนีเซียควรปรับปรุงและสร้างโครงสร้างที่ทำให้เกิดการรายงานผลแก่นักลงทุน 8) รัฐบาลอินโดนีเซียควรมีการประชาสัมพันธ์ให้นักลงทุนส่งหลักฐานการทุจริตคอร์รัปชันสายตรงถึงประธานาธิบดี 9) นักลงทุนไทยควรมีการพัฒนาความสามารถและทักษะในการทำงาน เช่น การใช้ภาษา และความสามารถในการสื่อสาร และ 10) รัฐบาลอินโดนีเซียควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึง โดยการตั้งศูนย์การให้ข้อมูลทั้งในประเทศไทยและอินโดนีเซีย

คำสำคัญ: การลงทุน, ภาครัฐอินโดนีเซีย, นักลงทุนไทย

Abstract

This research has the objective to study problems and some restrictions of investors in business investment in the Kingdom of Indonesia. It also studies the strategic development in promoting investment in governmental sectors in the Kingdom of Indonesia to Thai investors. The research result has found that the overall investors encounter some problems. Some direct international investment restrictions in the Kingdom of Indonesia are in the medium level divided into four dimensions 1) physical dimension; 2) legal dimension; 3) economic dimension; and 4) other dimensions as follows. Investors have some restrictions in domestic logistic transportations in physical dimension. Investors have some restrictions in internationalized labour law application. Investors have some restrictions in currency exchange stability. Other dimensions include the participation as industrial partnerships between domestic investors while social dimension is in the low level with nationalist idea of Indonesian people.

Indonesian bureaucracy is another problem for international investors. In terms of governance and transparency, investors encounter some restrictions in the high level. In terms of professionalism and equality in accessibility, investors encounter some restrictions in the medium level.

Researchers have some further suggestions for improving and developing the potentiality of Thai investors to Indonesia as follows. These are 1) Thai investors should select consistent rail transport or find a location nearby raw materials; 2) Thai investors should train their staff in cultural understanding for Muslim tradition; 3) Indonesian government should amend or revise investment law and labour law for modernization; 4) Thai investors should study the cost of livings in each country for specifying minimum remuneration in foreign countries; 5) Thai investors should take modern technology for replacing human labour; 6) Indonesian government should set up a recruiting system according to the similar law and standard; 7) Indonesian government should revise and create a structure for reporting results to investors; 8) Indonesian government should open alternative channels to investors for submitting any corruption evidences directly to the President; 9) Thai investors should develop their skills and ability in communicative capability and language use; and 10) Indonesian government should open some channels for information centre both in Thai and Indonesia.

Keywords: Investment, Indonesian government, Thai investors

บทนำ

สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เป็นสมาชิกกลุ่มอาเซียนที่มีขนาดพื้นที่และจำนวนประชากรมากเป็นอันดับที่ 4 ของโลก และจำนวนประชากรมุสลิมมากที่สุดเป็นอันดับ 1 ของโลก อินโดนีเซียถือเป็นประเทศหนึ่งที่มีความมั่งคั่งทางทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งบนบกและในท้องทะเล ทั้งที่เป็นโลหะและสินแร่ ป่าไม้และผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร นอกจากนี้ในช่วงที่เกิดวิกฤติเศรษฐกิจทั่วโลกอินโดนีเซียถือเป็น 1 ใน 3 ของประเทศในเอเชีย นอกเหนือจากจีน และอินเดีย ที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น (เสีตา สอนศรี, 2554) ภาวะเศรษฐกิจในช่วงไตรมาสแรกของปี พ.ศ. 2556 อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจขยายตัวเพิ่มขึ้นในอัตรา ร้อยละ 5.3 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอินโดนีเซียสามารถฝ่าวิกฤติดังกล่าวของโลกที่ส่งผลกระทบต่อประเทศเพื่อนบ้านต่าง ๆ อย่างมากได้ ซึ่งเป็นผลมาจากความแข็งแกร่งของตลาดภายในประเทศและราคาของสินค้าที่เหมาะสมจนกระทั่งถึงตอนต้นปี พ.ศ. 2556

อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีศักยภาพสำหรับการลงทุนโดยภาคที่ดึงดูดการลงทุน ได้แก่ อุตสาหกรรมที่ไม่ใช่โลหะ อุตสาหกรรมไม้ อุตสาหกรรมอาหาร อุตสาหกรรมกระดาษและการพิมพ์ อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ และยา อุตสาหกรรมยานยนต์และอุปกรณ์การขนส่ง การค้า การเพาะปลูก การขนส่ง การติดต่อสื่อสาร เหมืองแร่ และภาคการก่อสร้าง เป็นต้น และในช่วง 3-4 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจอินโดนีเซียได้เจริญเติบโตและมีเสถียรภาพขึ้นมาก รวมถึงมีการลงทุนจากต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากนโยบายปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประธานาธิบดี Susilo Bambang Yudhoyono รัฐบาลอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะการผลิตกระแสไฟฟ้าให้เพียงพอต่อความต้องการ การสร้างถนนและปรับปรุงระบบการขนส่งและสื่อสาร การพัฒนาด้านพลังงาน น้ำมันและก๊าซธรรมชาติ ซึ่งมุ่งรองรับการขยายตัวของการลงทุนด้านทรัพยากรธรรมชาตินอกเกาะชวา (กรมอาเซียน, ม.ป.ป.)

ในปี พ.ศ. 2550 สาธารณรัฐอินโดนีเซียได้ออกพระราชบัญญัติการลงทุนฉบับใหม่ และได้ปรับปรุงกฎระเบียบเกี่ยวกับการลงทุนเพื่อเอื้อให้การลงทุนจากต่างชาติเป็นไปได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น เช่น การลดข้อจำกัดในด้านสาขาอาชีพและธุรกิจที่ต่างชาติสามารถประกอบการได้ การให้สิทธิแก่นักลงทุนต่างชาติเท่าเทียมกับนักลงทุนท้องถิ่น เช่น ไม่มีการกำหนดเงินลงทุนขั้นต่ำ สามารถถอนทุนคืนหรือส่งผลกำไรออกต่างประเทศได้ การให้สิทธิประโยชน์และการอำนวยความสะดวกด้านการลงทุน เช่น สิทธิการครอบครองที่ดิน การได้รับยกเว้น/ ลดหย่อนภาษี รวมถึงการปรับปรุงระบบราชการเพื่อลดขั้นตอนและเวลาในการดำเนินการขออนุญาตต่าง ๆ ทั้งนี้ เมื่อปี พ.ศ. 2553 สาขาการลงทุนที่ได้ความนิยมในการลงทุนในอินโดนีเซีย ได้แก่ ด้านขนส่ง การสื่อสาร และคลังสินค้า (ร้อยละ 31.1) โครงการเหมืองแร่ (ร้อยละ 13.8) และโครงการไฟฟ้า ก๊าซ และน้ำประปา (ร้อยละ 8.8) (กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, 2555)

จากสถิติของหน่วยงานด้านการส่งเสริมการลงทุนของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (BKPM) ในปี พ.ศ. 2554 ประเทศไทยเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่อันดับที่ 10 ในอินโดนีเซีย ด้วยมูลค่าโครงการลงทุนที่ได้รับอนุญาตจาก BKPM รวมทั้งสิ้น 328.3 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2549 ที่ไทยอยู่ในอันดับที่ 12 ด้วยมูลค่าการลงทุน

รวมทั้งสิ้น 125 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ สำหรับสาขาธุรกิจที่ไทยนิยมเข้ามาลงทุน ได้แก่ อุตสาหกรรมกระดาษ/ การพิมพ์ เหมืองแร่ อาหาร ประมง ยาง/ พลาสติก นอกจากนั้น อินโดนีเซียยังต้องการจะให้ไทยเข้ามาลงทุน ในการเพาะปลูกและพัฒนาพันธุ์ข้าว ข้าวโพด ถั่วเหลือง และมันสำปะหลัง เนื่องจากอินโดนีเซียมีพื้นที่เพาะ ปลูกมหาศาล แต่ไม่สามารถผลิตอาหารได้เพียงพอสำหรับการบริโภค รวมทั้งการขอรับสัมปทานผลิตน้ำดื่ม และน้ำประปาเพื่อขายให้กับรัฐบาลท้องถิ่น (วิไลลักษณ์ ศิริคุม, 2555)

ดังนั้น รัฐบาลไทยจึงให้ความสำคัญในการส่งเสริมให้นักลงทุนไทยไปลงทุนในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เพราะอินโดนีเซียเป็นประเทศในกลุ่มอาเซียนและมีนโยบายด้านการลงทุนที่เปิดกว้างมีทรัพยากรมาก แรงงาน มีมาก และค่าจ้างยังไม่สูงมากนัก ประกอบกับสถานการณ์ทางการเมืองของอินโดนีเซียปัจจุบันค่อนข้างสงบ เศรษฐกิจกำลังเติบโต และอยู่ไม่ห่างจากประเทศไทยมากนัก ปัจจุบันมีหน่วยงานรัฐบาลไทย ได้แก่ สถานเอกอัครราชทูต และสำนักงานของส่วนราชการไทยในอินโดนีเซีย หรือที่เรียกกันว่าทีมไทยแลนด์ประจำ อินโดนีเซีย ให้ความสนับสนุนด้านข้อมูลต่าง ๆ และอำนวยความสะดวกแก่นักธุรกิจไทยที่จะเข้าไปลงทุนใน อินโดนีเซียอย่างเต็มที่

โดยรัฐบาลไทยได้มอบหมายให้กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงต่างประเทศร่วมมือกันและกำหนด นโยบายด้านการต่างประเทศในการดูแลนักลงทุนไทยที่ไปลงทุนต่างประเทศ ซึ่งพอสรุปส่วนที่เกี่ยวข้องกับ ด้านเศรษฐกิจและการลงทุนได้ดังนี้ 1) เร่งส่งเสริมและพัฒนาความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน โดยส่งเสริม ความร่วมมือทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน และสื่อมวลชน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจอันดีและความใกล้ชิด ระหว่างกัน 2) สร้างความสามัคคีและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างประเทศอาเซียน เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในการจัดตั้งประชาคมอาเซียน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และความมั่นคง 3) กระชับความร่วมมือ และความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับประเทศ กลุ่มประเทศ และองค์การระหว่างประเทศที่มีบทบาทสำคัญ ของโลก 4) สนับสนุนการทูตเพื่อประชาชน คุ่มครองผลประโยชน์ของคนไทย โดยเฉพาะคนไทยที่ประกอบอาชีพ และมีถิ่นฐานในต่างประเทศ และ 5) ใช้ประโยชน์จากโครงข่ายคมนาคมขนส่งในภูมิภาคอาเซียน และอนุภูมิภาค ให้เป็นประโยชน์ต่อการขยายฐานเศรษฐกิจทั้งการผลิตและการลงทุน โดยให้ความสำคัญใน การพัฒนาจังหวัดและกลุ่มจังหวัดที่อยู่ตามแนวระเบียง (กรมอาเซียน, 2555)

การลงทุนจากต่างชาติในอินโดนีเซียจะอยู่ภายใต้กฎหมายการลงทุน เลขที่ 25 (Law of the republic of Indonesia No. 25-2007 on Investment) ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2550 โดยกฎหมายดังกล่าวเป็นกฎหมายที่เอื้อต่อการลงทุนในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งเน้นเกี่ยวกับการอำนวยความสะดวกเรื่องอากรขาเข้าสำหรับเครื่องจักร สินค้า และวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการพัฒนาอุตสาหกรรม เช่น การส่งเสริมทางด้านภาษี การลดภาษีการลงทุน การคิดค่าเสื่อมราคาในอัตราเร่ง การชดเชยการขาดทุน สิทธิ ในที่ดินการอพยพหรือคนเข้าเมือง (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงจาการ์ตา, 2553)

ก่อนที่จะเริ่มลงทุนในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย บริษัทไทยจะต้องเริ่มจากการศึกษาตลาดและโอกาส การลงทุนในอินโดนีเซีย รัฐบาลอินโดนีเซียได้กำหนดข้อจำกัดสำหรับการลงทุนจากต่างประเทศในภาคธุรกิจ

บางประเภท โดยการถือหุ้นของต่างชาติในธุรกิจบางประเภทจะถูกจำกัดไว้ต่ำกว่า ร้อยละ 50 แต่ในธุรกิจบางประเภทก็อนุญาตให้นักลงทุนต่างชาติถือหุ้นส่วนใหญ่ หรือสามารถควบคุมธุรกิจได้ทั้งหมด อีกทั้งในเรื่องของกระบวนการขอใบอนุญาตต่าง ๆ สำหรับการลงทุนใหม่ ๆ นั้นแม้ว่าจะง่ายขึ้นเมื่อเทียบแต่ก่อน แต่การดำเนินกระบวนการต่าง ๆ ก็ยังจำเป็นต้องใช้บริการจากนักกฎหมายที่มีความสามารถหรือจาก monetary public (สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงจาการ์ตา, 2553)

สำหรับสาธารณรัฐอินโดนีเซียนอกจากประเด็นข้อจำกัดสำหรับการลงทุนจากต่างประเทศในภาคธุรกิจบางประเภทแล้ว อีกประเด็นหนึ่งที่นักลงทุนไทยควรต้องพิจารณาคือ การทำงานของหน่วยงานภาครัฐในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เพราะระบบราชการของอินโดนีเซียมีกระบวนการมาก ซับซ้อนและยุ่งยากมีปัญหาเรื่องการทุจริตในระบบราชการ ซึ่งจากการสำรวจดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันประจำปี พ.ศ. 2560 ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย พบว่า ประเทศอินโดนีเซียได้คะแนนเท่าประเทศไทยคือ 37 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน อยู่ในอันดับที่ 5 ของอาเซียน และอันดับที่ 96 ของโลกจากการสำรวจ 180 ประเทศ (Transparency International, 2561)

นอกจากนี้ การที่มีระบบการทำงานที่ล่าช้า หลายขั้นตอนของทางราชการยังส่งผลให้อัตรา การเติบโตของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศชะลอลดตัวลง รายงานประจำปี พ.ศ. 2561 ของธนาคารโลกจัดอันดับให้อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีความสะดวกในการทำธุรกิจเป็นอันดับ 74 จาก 190 ประเทศ และถ้าเริ่มต้นธุรกิจใหม่จะมีการดำเนินการอยู่ที่ลำดับ 134 จาก 190 ประเทศ (Doing Business, 2561) และเนื่องจากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและยังสร้างโอกาสในการจ้างงานใหม่ ดังนั้น รัฐบาลอินโดนีเซียจึงพยายามสร้างความเชื่อมั่นให้นักลงทุนด้วยการให้ความสำคัญกับการปราบปรามการทุจริต การเคารพกฎเกณฑ์ และการปฏิรูประบบตุลาการและภาษีอากรมากขึ้นในปัจจุบัน

จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทราบว่า การไปลงทุนในสาธารณรัฐอินโดนีเซียนั้นนักลงทุนไทยมีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ที่จะให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และภาครัฐของประเทศไทยเข้าไปดำเนินการให้ความช่วยเหลือ และผู้ที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าวมีแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทยอย่างไร จึงเห็นควรที่จะต้องทำการศึกษาวิจัยลงลึกเฉพาะการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียต่อนักลงทุนไทย คาดว่า ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจะเป็นประโยชน์สำหรับนักลงทุนประเทศไทยที่จะใช้ช้อตกลงจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ไปลงทุนที่สาธารณรัฐอินโดนีเซียให้ประสบผลสำเร็จต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักลงทุนไทยในการลงทุนธุรกิจในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทย

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเรื่องการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทย ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงทุนระหว่างประเทศ

1.1 แนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศของ Caves

สรุปแนวคิดของ Caves สามารถแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ 1) การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทางด้านนวัตกรรม ส่วนใหญ่ธุรกิจจะเน้นเรื่อง ต้นทุนค่าเสียโอกาสต่ำ สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และ 2) การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศทางด้านแนวตั้ง ส่วนใหญ่ธุรกิจจะเน้นเรื่อง เทคนิคการผลิต สินค้าที่มีลักษณะแตกต่าง และมีคู่แข่งชั้นน้อยราย

1.2 แนวคิดเกี่ยวกับการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศของ Kojima

จากแนวคิดของ Kojima เป็นการอธิบายการลงทุนระหว่างประเทศในมุมมองของเศรษฐกิจมหภาค ซึ่งให้ความสนใจในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศที่จะได้รับจากการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศ โดย Kojima ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในกรณีที่ว่า การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศ จะช่วยส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นจักรกลในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นการแก้ไขปัญหาดุลการชำระเงินของทั้งประเทศผู้ลงทุนและประเทศผู้รับการลงทุน

1.3 ทฤษฎีการสังเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ ที่กำหนดการลงทุนระหว่างประเทศ Dunning

ซึ่งต้นนึ่ง ได้กล่าวว่า การลงทุนโดยตรงในต่างประเทศจะเกิดขึ้นเนื่องจากมีมูลเหตุจูงใจหรือปัจจัย 3 ประการใหญ่ ๆ คือ 1) ปัจจัยด้านความได้เปรียบในการเป็นเจ้าของสินทรัพย์บางประการ 2) ปัจจัยด้านความได้เปรียบที่เกิดจากสิ่งจูงใจภายในองค์กรเอง และ 3) ปัจจัยด้านความได้เปรียบที่เกิดจากแหล่งที่ตั้ง

1.4 ทฤษฎีการลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศในวัฏจักรของผลผลิต (Product Cycle Theory)

เวอร์นอน ได้อธิบายให้เห็นว่า การลงทุนโดยตรงระหว่างประเทศมีความสัมพันธ์กับการค้าต่างประเทศ ในขณะเดียวกันการลงทุนและการค้าต่างประเทศจะเป็นไปตามวัฏจักรของผลผลิต ทฤษฎีวัฏจักรของผลผลิตแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วงตามลำดับ ได้แก่ ช่วงแนะนำผลผลิตใหม่ ช่วงผลผลิตเติบโตเต็มที่ และช่วงผลผลิตได้มาตรฐาน แต่ละช่วงของวัฏจักรของผลผลิตมีผลกระทบต่อการลงทุนและการค้าระหว่างประเทศแตกต่างกันไป

1.5 ทฤษฎีการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจ (Theory of Economic Integration)

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจแบ่งผลได้ 2 ประเภท กล่าวคือ 1) ผลแบบสถิตย์ ผลการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจแบบสถิตย์ คือ การเกิดการเพิ่มพูนทางการค้า และการเกิดการเบี่ยงเบนทางการค้า 2) ผลแบบพลวัต สำหรับผลของการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจแบบพลวัตนั้นก็คือ การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจทำให้ขนาดตลาดใหญ่ขึ้นทำให้ผู้ผลิตสามารถทำการผลิตสินค้าได้ด้วยปริมาณที่มากขึ้น และสามารถขยายการผลิตจนเกิดการประหยัดต่อขนาด

1.6 ทฤษฎีฝูงห่านบิน (Flying Geese)

Akamatsu (1962 อ้างถึงใน นันทิ สุวจิจารย์, 2551) กล่าวว่า ทฤษฎีนี้ได้อธิบายการแบ่งงานระหว่างประเทศ โดยใช้การลงทุนระหว่างประเทศเป็นเครื่องมือซึ่งคล้ายกับการบินของฝูงห่าน คือ ตัวที่บินเร็วที่สุดจะนำหน้าตัวที่บินช้า ตัวที่บินรองลงมาที่อยู่อันดับรองต่อไปเรื่อย ๆ กล่าวคือ ประเทศที่มีเทคโนโลยีสูงก็จะมีค่าจ้างสูงและผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูง และประเทศด้อยพัฒนากว่าก็จะใช้เทคโนโลยีที่ต่ำกว่าลดต้นทุนไปตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ประเทศที่พัฒนาต่อยกว่าสามารถพัฒนาตัวเองและเข้าสู่การผลิตสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นและเทคโนโลยีที่สูงขึ้นได้โดยการลงทุนจากต่างประเทศเป็นตัวแปรตามทั้งแนวตั้ง และตามแนวนอน

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับระบบราชการของประเทศอินโดนีเซีย

2.1 การปฏิรูประบบราชการอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซียได้ดำเนินการปฏิรูประบบราชการตามประกาศประธานาธิบดีในปีพ.ศ. 2553 โดยมีหลักการและเหตุผลในการปฏิรูประบบราชการได้แก่ 1) เพื่อแก้ไขปัญหาการทุจริตและการเอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องในวงราชการ 2) การพัฒนาคุณภาพในการให้บริการสาธารณะ 3) เพื่อพัฒนาขีดความสามารถและความรับผิดชอบในระบบราชการ 4) เพื่อพัฒนาความเป็นมืออาชีพ โดยเริ่มตั้งแต่การสรรหาบุคคล ใช้ระบบคุณธรรมในการเลื่อนตำแหน่ง ความโปร่งใส ความสามารถในการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่าง ความแตกต่างทางศาสนา ความแตกต่างระหว่างเมืองและชนบท และความสัมพันธ์ของรายได้กับสวัสดิการ

2.2 หัวข้อในการปฏิรูประบบราชการอินโดนีเซีย

ในการปฏิรูประบบราชการอินโดนีเซียมีหัวข้อที่น่าสนใจ ดังนี้ (Wahyu Sutiyono, 2010, p. 2) 1) องค์กร 2) กฎหมายและระเบียบ 3) ด้านทรัพยากรมนุษย์ 4) อำนาจ 5) การให้บริการสาธารณะ และ 6) การปลูกจิตสำนึกและการสร้างวัฒนธรรมองค์การ

2.3 แนวทางการปฏิรูประบบราชการอินโดนีเซีย

พ.ศ. 2547 (ค.ศ. 2004) เริ่มมีแนวคิดในการปฏิรูประบบราชการขึ้นในกระทรวงการคลัง แต่เป็นเพียงโครงการแม่แบบเท่านั้น

พ.ศ. 2551 (ค.ศ. 2008) การปฏิรูประบบราชการได้ยกระดับเป็นหัวข้อการปฏิรูประดับชาติ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบดูแล ได้แก่ คณะกรรมการปฏิรูประบบราชการในความควบคุมของรองประธานาธิบดี และคณะกรรมการจัดการการปฏิรูประบบราชการแห่งชาติ

พ.ศ. 2552 (ค.ศ. 2009) แนวทางการปฏิรูประบบราชการได้ถูกนำไปใช้ใน 4 หน่วยงาน ได้แก่ กระทรวงการคลัง คณะกรรมการการตรวจสอบ ศาลสูงสุด และสำนักงานเลขาธิการของรัฐสภา

พ.ศ. 2553 (ค.ศ. 2010) เกิดโครงสร้างหลักในการปฏิรูประบบราชการ และออกมาในรูปแบบของประกาศประธานาธิบดีในปี ค.ศ. 2010 ซึ่งมี 9 แนวทางหลักในการปฏิรูประบบราชการ และในปี ค.ศ. 2010 การปฏิรูประบบราชการในมิบบทบาทในการปฏิรูปเพิ่มขึ้นอีก 10 กระทรวง รวมทั้งตัวแทนของรัฐบาลกลาง

พ.ศ. 2555 (ค.ศ. 2012) เกิดเครื่องมือการติดตามและประเมินผลการปฏิรูประบบราชการในรูปแบบของกฎกระทรวง

2.4 ปัญหาของระบบราชการ

จากการสำรวจปัญหาของระบบราชการประเทศอินโดนีเซียได้มีหน่วยงานและนักวิชาการได้กล่าวถึงปัญหาของระบบราชการประเทศอินโดนีเซีย ไว้ดังนี้ (Goran Hyden, 2003, p. 12)

ความเป็นมืออาชีพ (Expert Advice) หมายถึง กระบวนการนโยบายสาธารณะของประเทศอินโดนีเซีย นั้นขึ้นอยู่กับส่วนกลาง หรือเป็นการรวมศูนย์อำนาจ ข้าราชการระดับสูงหรือนักการเมืองระดับสูง ยังมีความเป็นลำดับชั้นอยู่มาก และนโยบายที่ออกไปนั้นเป็นรูปแบบบนลงล่าง (top-down) ซึ่งประชาชน และข้าราชการระดับปฏิบัติงานมิได้มีส่วนร่วมในกระบวนการนโยบายสาธารณะแต่อย่างใด

ระบบคุณธรรม (Meritocracy) หมายถึง ในการสรรหาคนเข้ารับราชการนั้นประเทศอินโดนีเซีย ไม่ได้ใช้ระบบคุณธรรมในการสรรหาเท่าที่ควร คุณสมบัติของผู้สมัคร เช่น ความสามารถ ความรู้และทักษะ ไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ โดยมากขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางการเมือง การมีเส้นสายเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับการเข้ารับราชการ ซึ่งหมายความว่า ระบบราชการจะเลือกคนจากเครือข่ายเป็นสำคัญ

ความรับผิดชอบและการตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ข้าราชการในประเทศอินโดนีเซีย ขาดดุลยพินิจในการทำงานและการใช้กฎระเบียบที่ถูกต้องเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น การขาดความรับผิดชอบดังกล่าวจึงเป็นเหตุให้เกิดปัญหาการใช้อำนาจในทางมิชอบของข้าราชการ คือ การทุจริตคอร์รัปชัน การฉ้อโกง และการเกื้อหนุนญาติมิตร

ความโปร่งใส (Transparency) หมายถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนอินโดนีเซียในการเฝ้าระวังการทำงานของรัฐบาลยังอยู่ในระดับน้อย และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือทราบได้ว่าตนเองนั้นมีสิทธิที่จะตรวจสอบอย่างไร และรวมถึงตัวประชาชนมีจำนวนน้อยที่จะร้องเรียนหรือเรียกร้องกับการให้บริการของเจ้าหน้าที่รัฐ

ความเท่าเทียมในการเข้าถึง (Equal Access) หมายถึง การเท่าเทียมกัน หรือความชอบธรรมของประชาชนในการได้รับบริการจากภาครัฐอย่างทั่วถึง ซึ่งประเทศอินโดนีเซียมีสภาพเป็นหมู่เกาะจึงเป็นการยากที่จะให้บริการอย่างทั่วถึงดังกล่าว ดังนั้น จึงมีแค่เกาะชวาเท่านั้นที่ได้รับการบริการ

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องดังกล่าวเป็นการศึกษาแบบผสม โดยผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักลงทุนไทยในการลงทุนธุรกิจ ในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาเชิงปริมาณ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ หมายถึง ผู้บริหารหรือตัวแทนของบริษัทไทยที่ไปลงทุนในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย จำนวน 30 กลุ่มบริษัท โดยมีวิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้บริหารหรือตัวแทนของบริษัท ได้แก่ ผู้ที่มีตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการไปลงทุน ดังนี้ 1) ตำแหน่งกรรมการบริหาร 2) ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายการตลาด/ฝ่ายขาย 3) ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายทรัพยากรมนุษย์ 4) ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายสิทธิประโยชน์ และ 5) ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายบัญชี/การเงิน

โดยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ แบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วย 1) คำถามเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และ 2) คำถามเกี่ยวกับระบบราชการของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์สถิติจากโปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ดังนี้ ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคต่อการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และข้อมูลปัญหาและอุปสรรคของระบบราชการสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ใช้สถิติค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทย ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบในการเก็บข้อมูล 2 แบบคือ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกโดยอาศัยผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ผู้บริหารหรือตัวแทนของสำนักงานส่งเสริมการลงทุนของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย 2) ผู้บริหารหรือตัวแทนสำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ สถานทูตอินโดนีเซียประจำประเทศไทย 3) นักวิชาการชาวอินโดนีเซียที่มีความเชี่ยวชาญด้านระบบราชการของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย และ 4) นักวิชาการชาวอินโดนีเซียที่มีความเชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ส่วนการสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม ผู้ให้สัมภาษณ์ในการจัดกลุ่มสนทนาค้างนี้ คือ ผู้บริหารหรือตัวแทนของบริษัทไทยที่ไปลงทุนในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มธุรกิจหลักดังนี้ 1) ธุรกิจสินค้าและบริการ 2) ธุรกิจชิ้นส่วนยานยนต์ และ 3) ธุรกิจด้านเหมืองแร่และพลังงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ดำเนินการควบคู่ไปกับการเก็บข้อมูลตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงขั้นสุดท้าย ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้หลักการตีความ โดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังนี้ 1) การถอดเทปข้อมูลการสัมภาษณ์แล้วเขียนสรุป 2) การจัดหมวดหมู่ของข้อมูลตามประเด็นในวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ และ 3) การเชื่อมโยงระหว่างในเชิงเหตุและผลตามวัตถุประสงค์การศึกษาโดยการวิเคราะห์ทางเลือกนโยบายในการปรับปรุงและแก้ปัญหาลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทยต่อไป

ผลการศึกษา

ข้อค้นพบจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคของนักลงทุนไทยในการลงทุนธุรกิจสาธารณรัฐอินโดนีเซีย สามารถนำเสนอออกเป็น 3 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคด้านการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมนักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.80$)

และเมื่อพิจารณาในภาพรวมแต่ละด้าน พบว่า ด้านกายภาพ ด้านกฎระเบียบ ด้านเศรษฐกิจ และด้านอื่น ๆ นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านสังคม นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ปัญหาและอุปสรรคต่อการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซียในภาพรวม (n = 123)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
ด้านกายภาพ	2.82	0.68	ปานกลาง	3
ด้านสังคม	2.51	0.61	น้อย	5
ด้านกฎระเบียบ	3.04	0.92	ปานกลาง	1
ด้านเศรษฐกิจ	2.78	0.76	ปานกลาง	4
ด้านอื่นๆ	2.87	0.65	ปานกลาง	2
รวม	2.80	0.72	ปานกลาง	-

จากปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนดังกล่าวหากพิจารณาข้อที่มีปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนมากที่สุดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านกายภาพ นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดประเด็นเรื่อง ความสะดวกของการขนส่งโลจิสติกส์ภายในประเทศ ($\bar{X}=3.43$) ด้านสังคม นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดประเด็นเรื่องความเป็นชาตินิยมของชาวอินโดนีเซีย ($\bar{X}=2.86$) ด้านกฎระเบียบ นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดประเด็นเรื่องการใช้กฎหมายแรงงานที่เป็นสากล ($\bar{X}=3.34$) ด้านเศรษฐกิจ นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดประเด็นเรื่องเสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ ($\bar{X}=3.81$) และด้านอื่น ๆ นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดประเด็นเรื่อง การเข้าร่วมเป็นภาคีของกลุ่มอุตสาหกรรมหรือนักลงทุนภายในประเทศ ($\bar{X}=3.10$) (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคต่อการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซียในรายชื่อของแต่ละด้าน (n = 123)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
ด้านกายภาพ				
ความสะดวกของการขนส่งโลจิสติกส์ภายในประเทศ	3.43	0.79	มาก	2
ด้านสังคม				
ความเป็นชาตินิยมของชาวอินโดนีเซีย	2.86	0.70	ปานกลาง	5
ด้านกฎระเบียบ				
การใช้กฎหมายแรงงานที่เป็นสากล	3.34	1.11	ปานกลาง	3
ด้านเศรษฐกิจ				
เสถียรภาพของอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ	3.81	0.89	มาก	1
ด้านอื่น ๆ				
การเข้าร่วมเป็นภาคีของกลุ่มอุตสาหกรรมหรือนักลงทุนภายในประเทศ	3.10	0.56	ปานกลาง	4

ส่วนที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคด้านระบบราชการของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ผลการศึกษาพบว่า โดยภาพรวมนักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$) และเมื่อพิจารณาในรายด้านพบว่า ด้านระบบคุณธรรม ด้านความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ และด้านความโปร่งใส นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านความเป็นมืออาชีพ และด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึง นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคอยู่ในระดับปานกลาง (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ปัญหาและอุปสรรคของระบบราชการสาธารณรัฐอินโดนีเซียในภาพรวม (n = 123)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
ด้านระบบคุณธรรม	3.72	0.80	มาก	1
ด้านความรับผิดชอบและตรวจสอบได้	3.69	0.81	มาก	2
ด้านความโปร่งใส	3.62	0.76	มาก	3
ด้านความเป็นมืออาชีพ	3.36	0.70	ปานกลาง	4
ด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึง	3.17	0.64	ปานกลาง	5
รวม	3.51	0.74	มาก	-

จากปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนดังกล่าวหากพิจารณาข้อที่มีปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนมากที่สุดในแต่ละด้าน พบว่า ด้านระบบคุณธรรม นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในประเด็นเรื่อง บุคลากรภาครัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้น และรวดเร็ว ($\bar{X} = 4.04$) ด้านความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในประเด็นเรื่อง บุคลากรภาครัฐปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไป ตามกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ถูกต้องครบถ้วน และทันกำหนดเวลา ($\bar{X} = 4.05$) ด้านความโปร่งใส นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในประเด็นเรื่อง หน่วยงานภาครัฐมีระบบและกระบวนการตรวจสอบ ประเมินผลที่ดี จึงทำให้ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน ($\bar{X} = 3.99$) ด้านความเป็นมืออาชีพ นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในประเด็นเรื่อง หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้นักลงทุนมีส่วนร่วมในการออกกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 3.95$) และด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึง นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคมากที่สุดในประเด็นเรื่อง หน่วยงานภาครัฐมีระบบสารสนเทศและช่องทางต่าง ๆ ให้นักลงทุนได้รับรู้ ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง ($\bar{X} = 3.37$) (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 ปัญหาและอุปสรรคของระบบราชการสาธารณสุขอินโดนีเซียในรายชื่อของแต่ละด้าน (n = 123)

ประเด็น	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมายระดับ	อันดับที่
ด้านระบบคุณธรรม				
บุคลากรภาครัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยความกระตือรือร้นและรวดเร็ว	4.04	0.66	มาก	2
ด้านความรับผิดชอบและตรวจสอบได้				
บุคลากรภาครัฐปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องอย่างเคร่งครัด ถูกต้องครบถ้วน และทันกำหนดเวลา	4.05	0.88	มาก	1
ด้านความโปร่งใส				
หน่วยงานภาครัฐมีระบบและกระบวนการตรวจสอบประเมินผลที่ดี จึงทำให้ไม่มีการทุจริตคอร์รัปชัน	3.99	0.79	มาก	3
ด้านความเป็นมืออาชีพ				
หน่วยงานภาครัฐเปิดโอกาสให้นักลงทุน มีส่วนร่วมในการออกกฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง	3.95	0.81	มาก	4
ด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึง				
หน่วยงานภาครัฐมีระบบสารสนเทศและช่องทางต่าง ๆ ให้นักลงทุนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึง	3.37	0.48	ปานกลาง	5

ข้อค้นพบจากการศึกษาตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนไทย

จากกระบวนการเดิมที่ยังไม่เอื้อต่อการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซีย ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการส่งเสริมให้นักลงทุนไทยไปลงทุนในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ดังนี้

1. รัฐบาลอินโดนีเซียมีโครงการในการพัฒนาระบบขนส่งทางน้ำ ทางราง และทางถนนหลายโครงการ แต่อาจจะใช้เวลาพอสมควร ดังนั้น นักลงทุนควรพิจารณาทางเลือกอื่นในการขนส่ง อาทิ ใช้การขนส่งทางรางที่มีความแม่นยำเรื่องเวลา หรือพิจารณาหาสถานที่ตั้งโรงงานในทำเลที่ใกล้แหล่งวัตถุดิบหรือตลาดหรือในย่านที่ไม่มีการจราจรติดขัด

2. บริษัทที่ไปลงทุนควรจะมีการอบรมเจ้าหน้าที่ที่จะส่งไปทำงานให้มีความเข้าใจถึงวัฒนธรรม ประเพณี ซึ่งคนมุสลิมส่วนใหญ่มีข้อห้ามในการปฏิบัติที่ไม่เหมือนคนพุทธ ซึ่งจะต้องระมัดระวัง โดยเฉพาะการดื่มสุรา และควรจะมีการเตรียมความพร้อมในเรื่องภาษา เพื่อความเข้าใจในการสื่อสารกับคนอินโดนีเซีย

3. ปัจจุบันประเทศอินโดนีเซีย ได้เข้าเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งมีข้อตกลงในเรื่องความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ดังนั้น รัฐบาลอินโดนีเซียจึงควรมีการปรับแก้กฎระเบียบให้มีความทันสมัยตามข้อตกลง ทำให้กฎหมายมีความเป็นมาตรฐานมากขึ้นโดยเฉพาะกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการลงทุน และกฎหมายแรงงาน

4. รัฐบาลไทยควรจะมีฐานข้อมูลที่มีความทันสมัยและครบถ้วนเกี่ยวกับอัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา เพื่อให้นักลงทุนใช้ในการศึกษาและประกอบการพิจารณาตัดสินใจหรือการวางแผนการลงทุนที่แม่นยำ และมีประสิทธิภาพ โดยให้ครอบคลุมถึงค่าจ้างของแรงงานไทยในต่างประเทศ เพื่อรองรับค่าครองชีพของแต่ละประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาวะเศรษฐกิจ

5. ถึงแม้ว่าประเทศอินโดนีเซียจะมีประชากรมาก และเป็นแรงงานที่สำคัญในการภาคการผลิต แต่อัตราค่าจ้างแรงงานในประเทศอินโดนีเซียมีแนวโน้มจะสูงขึ้นเหมือนกับประเทศที่เริ่มมีการพัฒนาอุตสาหกรรม เพื่อลดความเสี่ยงด้านต้นทุนแรงงานและกฎหมายแรงงาน นักลงทุนควรจะต้องคิดค้นหรือหาเทคโนโลยีที่จะมาใช้แทนแรงงานเพื่อลดความเสี่ยงด้านต้นทุนและกฎหมายแรงงาน

ส่วนจากกระบวนการเดิมที่ยังไม่เอื้อต่อการลงทุนด้านระบบราชการของสาธารณรัฐอินโดนีเซียผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการส่งเสริมให้นักลงทุนไทยไปลงทุนในประเทศสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ดังนี้

1. รัฐบาลอินโดนีเซียหรือหน่วยงานของราชการควรปรับปรุงเรื่องของระบบคุณธรรมให้มากขึ้น โดยเฉพาะเรื่องของการประเมินผลการทำงาน ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการทุจริตคอร์รัปชัน ควรมีระบบการสรรหาที่เป็นระบบตามที่กฎหมายกำหนดและเป็นมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด มีความโปร่งใสในการรับข้าราชการบนพื้นฐานของธรรมาภิบาล

2. เรื่องของความรับผิดชอบและตรวจสอบได้นั้นรัฐบาลอินโดนีเซียควรปรับปรุงและสร้างโครงสร้างที่ทำให้เกิดการรายงานผลมากขึ้น ในการรายงานผลการทำงานในช่วงที่ผ่านมาควรให้นักลงทุนได้รับทราบเพื่อสร้างความมั่นใจว่าจะเกิดความโปร่งใส และการตรวจสอบได้ซึ่งนำมาซึ่งความรับผิดชอบของรัฐ

3. รัฐบาลอินโดนีเซียจำเป็นต้องรายงานผลการดำเนินงานต่อสาธารณะ เพื่อให้ให้นักลงทุนหรือสังคมมีส่วนในการประเมินผลตัวรัฐบาลหรือนโยบายของรัฐให้มีความโปร่งใสมากขึ้น และเน้นการประชาสัมพันธ์ให้นักลงทุนส่งหลักฐานการทุจริตคอร์รัปชันสายตรงถึงประธานาธิบดี โดยผ่านเว็บไซต์ www.lapor.go.id

4. ทักษะและความเป็นมืออาชีพของการทำงานของข้าราชการอินโดนีเซียนั้น ควรมีการพัฒนาความสามารถและทักษะในการทำงาน เช่น ในเรื่องของการใช้ภาษา และความสามารถในการสื่อสาร และพัฒนาระบบที่รองรับกับการลงทุนจากต่างชาติ ตั้งแต่กระบวนการนโยบายสาธารณะ เพื่อให้นโยบายและข้าราชการมีความสอดคล้องกับนโยบายส่งเสริมการลงทุน

5. จุดเด่นในการลงทุนของอินโดนีเซียก็คือ การสร้างความทัดเทียมด้านการลดหย่อนภาษี ดังนั้น รัฐบาลอินโดนีเซียจึงควรเพิ่มช่องทางการเข้าถึงโดยการตั้งศูนย์การให้ข้อมูลทั้งในประเทศไทยและสาธารณรัฐอินโดนีเซีย

6. รัฐบาลไทยควรเร่งเจรจากับรัฐบาลอินโดนีเซีย ให้มีการปรับปรุงกฎระเบียบและขั้นตอนการปฏิบัติของระบบราชการให้มีความทันสมัยและมีมาตรฐานเพื่อให้นักลงทุนที่สนใจจะไปลงทุนมีความสะดวกและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการดำเนินการมากโดยเฉพาะค่าใช้จ่ายเพื่ออำนวยความสะดวก (เงินใต้โต๊ะ)

7. รัฐบาลไทยควรจะมีหมายให้หน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่ดูแลนักลงทุนในประเทศอินโดนีเซียให้ทำงานเชิงรุกและเข้าถึงนักลงทุนเพื่อรับรู้ปัญหา และอุปสรรค และช่วยเหลือแก้ไขอุปสรรคที่ขัดข้องได้ทันที่

8. ก่อนที่จะมีการลงทุน นักลงทุนควรจะศึกษาข้อมูลของประเทศอินโดนีเซียให้เข้าใจก่อน อาทิ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง วัฒนธรรมความเชื่อ และพฤติกรรม ปัจจัยพื้นฐานทางกายภาพ อาทิ พื้นที่ที่จะลงทุน ระบบขนส่ง ความต้องการด้านตลาด วัฒนธรรมของระบบราชการ เป็นต้น รวมถึงการเข้าไปลงทุนควรจะใช้ช่องทางผ่านสถานทูตไทยหรือสมาคมนักลงทุนไทยในอินโดนีเซีย เพื่อให้เกิดการดูแลและการอำนวยความสะดวกได้มากขึ้น

9. ปัญหาการคอร์รัปชัน ปัจจุบันรัฐบาลอินโดนีเซียมีการป้องกันและปราบปรามอย่างจริงจัง อาจจะทำให้การคอร์รัปชันลดน้อยลงหรือทำได้ยากขึ้น อย่างไรก็ตาม เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความสะดวก นักลงทุนอาจจัดหาที่ปรึกษาที่เป็นคนอินโดนีเซีย เพื่อเป็นตัวแทนนายหน้าในการจัดตั้งบริษัทในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ที่มีความชำนาญคอยให้คำปรึกษาหรือประสานงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมที่ต้องติดต่อกับราชการ

การอภิปรายผล

1. ข้อค้นพบจากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคด้านการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย ในงานวิจัยดังกล่าวสามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ด้านกายภาพ พบว่า นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประเทศอินโดนีเซียยังเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาดังนั้นประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ความสะดวกของการขนส่งโลจิสติกส์ภายในประเทศและระหว่างประเทศ ระบบไฟฟ้าที่เอื้อต่อการลงทุน เทคโนโลยีในการสื่อสาร/ โทรคมนาคมภายในประเทศและระหว่างประเทศ และทำเลที่ตั้งที่เหมาะสมเอื้อต่อการลงทุน ยังได้รับการพัฒนาที่ไม่ดีพอ ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนา สายคณิต (2546) ในเรื่องทฤษฎีแหล่งที่ตั้งที่กล่าวถึงนโยบายการพัฒนาของรัฐ และการมีระบบสาธารณูปโภคที่เพียงพอ และความก้าวหน้าในการขยายและการปรับปรุงเทคโนโลยีในการสื่อสารและการคมนาคมระหว่างประเทศ ปัจจัยด้านต้นทุนที่เกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งโรงงานให้เกิดส่วนต่างมากที่สุดระหว่างรายรับกับรายจ่ายที่เป็นต้นทุนการผลิตและการขนส่งจะมีผลสำหรับการลงทุนเป็นอย่างมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ World Economic Forum (2018) ที่ได้ทำรายงานเป็นประจำทุกปี เกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจและการลงทุนของแต่ละประเทศ รายงานฉบับปี ค.ศ. 2017-2018 พบว่า ประเทศอินโดนีเซีย มีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดในการดำเนินธุรกิจด้านความไม่เพียงพอของสาธารณูปโภคติดอันดับที่สาม เนื่องจากสาธารณูปโภค (Infrastructure) ที่ขาดประสิทธิภาพในการขนส่งที่ทำให้การส่งสินค้าเป็นไปอย่างไม่ปลอดภัยและไม่ตรงเวลา รวมไปถึงมีระบบรองรับการสื่อสาร

ทางไกลที่ใช้เทคโนโลยีในการส่งข้อมูลก็ยังมีปัญหา เช่น คุณภาพของระบบไฟฟ้า ประปา คุณภาพของถนน คุณภาพของการขนส่งทางอากาศที่ยังไม่ดีพอ เป็นต้น ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังเป็นปัญหาสะสมอย่างต่อเนื่องมาจากปี ค.ศ. 2013-2014

ด้านสังคม พบว่า นักลงทุนมีปัญหา และอุปสรรคในการลงทุนอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากประเทศอินโดนีเซียเป็นประเทศที่อยู่ในภูมิภาคเดียวกันกับประเทศไทย ดังนั้น ปัญหาต่าง ๆ เช่น ความใกล้เคียงของประเพณี/ วัฒนธรรมของคนในชาติจึงมีปัญหาน้อย และเนื่องจากเป็นประเทศที่ใหญ่และมีประชากรมาก ดังนั้น เรื่องปริมาณการบริโภคอาหารของคนในชาติจึงน่าสนใจในการลงทุน ประกอบกับในปัจจุบันอินโดนีเซียมีเสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศค่อนข้างมาก จึงทำให้ปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนด้านสังคมจึงอยู่ในระดับน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนา สายคณิต (2546) ที่กล่าวถึงปัจจัยที่เกิดจากการกระตุ้นการลงทุนทางตรงต่างประเทศ ได้แก่ อิทธิพลของสภาพแรงงาน ความเป็นชาตินิยมของคนในประเทศในการเปิดรับนักลงทุนจากต่างประเทศหรือแม้กระทั่งการเปิดใจเพื่อรับสินค้าในการอุปโภคบริโภคจากต่างประเทศ และยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น เสถียรภาพทางการเมือง ความสามารถในการใช้ภาษาเพื่อติดต่อสื่อสาร สังคมหรือวัฒนธรรม และสอดคล้องกับ Caves (1971 อ้างถึงใน ธีระพงษ์ ทำติ, 2546) ตามทฤษฎีการลงทุนจากต่างประเทศ ด้านแนวนอน ปัจจัยที่ทำให้ให้นักลงทุนสนใจลงทุน ได้แก่ ความรู้และความคุ้นเคยเป็นอย่างดีกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และประเพณี

ด้านกฎระเบียบ พบว่า นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากประเทศอินโดนีเซียได้ออกพระราชบัญญัติการลงทุนฉบับใหม่ และได้ปรับปรุงกฎระเบียบเกี่ยวกับการลงทุนเพื่อเอื้อให้การลงทุนจากต่างชาติเป็นไปได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้น แต่ก็พบปัญหาที่ต้องมีการปรับปรุงและอุปสรรคแก้ไขต่อไปให้ดีขึ้น เช่น ประเด็นเรื่องการใช้กฎหมายแรงงานและกฎหมายการลงทุนที่เป็นสากล, การมีมาตรการด้านภาษีเพื่อจูงใจนักลงทุน, กฎหมายการคุ้มครองการลงทุนและการคุ้มครองทางด้านสิทธิบัตรแก่ผู้ลงทุน หรือนโยบายของรัฐบาลอินโดนีเซียที่ส่งเสริมการลงทุนต่างชาติ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนา สายคณิต (2546) ที่กล่าวว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการลงทุนคือ ประเทศมีการเข้าร่วมเป็นภาคีในการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาให้ชาวต่างชาติสามารถจดทะเบียนสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า และลิขสิทธิ์ของตนได้ และสอดคล้องกับ Kojima (1973 อ้างถึงใน ปิยะฤทธิรงค์ จงภักดี, 2546) ในเรื่องของนโยบายของประเทศผู้รับทุนมีผลต่อการลงทุน เช่น นโยบายการลงทุนเพื่อทดแทนการนำเข้า และสอดคล้องกับ Vernon (1987 อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, 2546) กล่าวว่า การพิจารณาเลือกแหล่งที่ตั้งโรงงานต้องพิจารณาปัจจัยด้านสิทธิบัตร หรือไม่ก็ระดับการคุ้มครองด้านกฎหมายหลายด้านประกอบด้วย และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prasopchoke Mongsawad (2001) ที่ได้ศึกษาดัชนีพหุเรื่องหนี้สินกับการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในประเทศกำลังพัฒนา มหาวิทยาลัย Missouri, Columbia จากการศึกษาพบว่า ประเทศต่าง ๆ ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการลงทุนหรือการถือหุ้นของต่างชาติ และควรผลักดันระดับหนี้สินของประเทศให้อยู่ในระดับต่ำ และมีข้อเสนอแนะการวิจัยว่าการจะทำให้เกิด ความสมดุลในประเทศนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการลงทุน หรือการถือหุ้นจากต่างชาติเพียงอย่างเดียว

ด้านเศรษฐกิจ พบว่า นักลงทุนมีปัญหา และอุปสรรคในการลงทุนอยู่ในระดับปานกลาง แม้ประเทศอินโดนีเซียจะเป็นประเทศที่น่าลงทุนเพราะมีทรัพยากรมาก ผู้บริโภคมาก ดังนั้น จึงมีหลายประเทศให้ความสนใจในการลงทุน จึงทำให้การแข่งขันในด้านต่าง ๆ สูงขึ้น เช่น การตั้งราคาสินค้าในประเทศ, อัตราค่าจ้างแรงงาน, ต้นทุนการผลิตที่มีความเหมาะสม, ความสะดวกในการหาผู้ร่วมลงทุน/ คู่ค้า และความน่าเชื่อถือ/ ใ้วางใจของการร่วมลงทุนหรือผู้ถือหุ้นในประเทศ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ Richard (n.d. อ้างถึงใน นันทิ สุวจิจารย์, 2551) ที่กล่าวถึงตลาดปัจจัย เช่น ขนาดของตลาดและการขยายตัวของตลาด ระดับการพัฒนาทางเศรษฐกิจและอัตราการแข่งขันในตลาดของประเทศนั้น ๆ จะมีผลต่อการลงทุน และสอดคล้องกับ Caves (1971 อ้างถึงใน ญัฐพงษ์ ทำดี, 2546) ในเรื่องการลงทุนโดยตรงทางด้านแนวตั้งที่กล่าวถึงเรื่องการตลาดและการผลิตสินค้าที่มีผลต่อการแข่งขันและอยู่ในความต้องการและสายตาของผู้ซื้อ และสอดคล้องกับ Dunning (1993) ที่กล่าวว่าข้อได้เปรียบต่าง ๆ ที่ดึงดูดนักลงทุนให้มาลงทุน ได้แก่ ระดับของการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศนั้น ๆ หากระดับของการพัฒนาเศรษฐกิจต่ำการลงทุนย่อมมีน้อย และสอดคล้องกับ Vernon (1987 อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, 2546) ในเรื่องของราคาคะเนโครสร้างการผลิตและกำลังซื้อ อีกทั้งกำลังของผู้ผลิตรายอื่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pranee Suvitsakdanont (2000) ที่ได้ศึกษาดุษฎีนิพนธ์เรื่อง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจลงทุนเปรียบเทียบระหว่างนักลงทุนอเมริกากับนักลงทุนไทย โดยการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่ทำให้ให้นักลงทุนตัดสินใจลงทุน ได้แก่ ระบบเศรษฐกิจและตลาด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Makki and Somwaru ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศที่มีต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในประเทศกำลังพัฒนาภายใต้โครงสร้างทฤษฎีความจำเจริญเติบโตภายใน ผลการศึกษาพบว่า การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศและการค้าระหว่างประเทศจะส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทางบวก โดยที่การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศจะมีการนำเอาเทคโนโลยีขั้นสูงมาสู่ประเทศกำลังพัฒนา โดยผลการศึกษาจะแสดงให้เห็นว่าประเทศกำลังพัฒนาจะได้รับประโยชน์จากการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ มากยิ่งขึ้นหากประเทศผู้รับทุนมีทุนสะสมจำนวนมาก และเป็นการกระตุ้นการลงทุนภายในประเทศ ในขณะที่นโยบายเศรษฐกิจมหภาค และความมีเสถียรภาพของหน่วยงานต่าง ๆ จะช่วยให้การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ที่เข้ามาลงทุนภายในประเทศส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตได้อย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล

ด้านอื่น ๆ พบว่า นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนอยู่ในระดับปานกลาง แม้ว่าอินโดนีเซียจะเป็นสมาชิกของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ซึ่งมีเป้าหมายเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน (single market and single production base) มีการเคลื่อนย้ายสินค้าบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรี แต่การดำเนินงานของ AEC ก็ยังขาดทิศทางและความชัดเจนอยู่มาก จึงทำให้นักลงทุนไทยที่ไปลงทุนยังประเทศอินโดนีเซียได้รับปัญหาและอุปสรรค เช่น การเข้าร่วมเป็นภาคีของกลุ่มอุตสาหกรรมหรือนักลงทุนภายในประเทศ, ทักษะฝีมือและความรู้ของแรงงานในประเทศ, ความพร้อมด้านเทคโนโลยีการผลิต, สินค้าที่มีลักษณะแตกต่างกันในตลาดภายในประเทศ และการรวมกลุ่มของสหภาพแรงงานภายในประเทศ เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ รัตนา สายคณิต ที่กล่าวถึงปัจจัยของอิทธิพลของสหภาพแรงงาน ที่จะก่อให้เกิด

ปัญหาข้อขัดแย้งกับสหภาพแรงงานนักลงทุนยีนดีที่จะลงทุนยังประเทศที่ค่าจ้างแรงงานถูกและแรงงานยังไม่สามารถรวมตัวกันเป็นสหภาพแรงงาน การเข้าร่วมภาคีของนักลงทุน ความก้าวหน้าในการขยายและปรับปรุงเทคโนโลยี และสอดคล้องกับ Dunning (1993) ในเรื่องคุณภาพแรงงาน หากแรงงานมีคุณภาพต่ำ การลงทุนก็อาจไม่ดี หากมีการพัฒนาฝีมือแรงงานการลงทุนมีแนวโน้มที่จะสูงขึ้นตาม และสอดคล้องกับ Vernon (1987 อ้างถึงใน รัตนา สายคณิต, 2546) กล่าวว่า การลงทุนในต่างประเทศส่วนใหญ่เป็นอุตสาหกรรมที่จำเป็นต้องใช้แรงงานผลิตค่อนข้างสูงหรือเทคโนโลยีค่อนข้างสูงจึงมีความจำเป็นต้องพิจารณาในเรื่องของเทคโนโลยีและแรงงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mun Sung-Bae (2003 อ้างถึงใน ศิวะกุล ชงชัยสุริยา, 2552) ที่ได้ศึกษาคุณฐนินพนธ์เรื่อง Essays on the economic consequences of information technology investment มหาวิทยาลัย New York จากการศึกษาพบว่า การพัฒนาระบบสารสนเทศในองค์การทำให้เกิดการลดค่าใช้จ่ายในเรื่องของแรงงานและวัสดุ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Mullen and Williams (2005) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง บทบาทของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ ที่มีต่อเศรษฐกิจของมลรัฐต่าง ๆ ในสหรัฐอเมริกาในช่วงปี 1977-1997 ซึ่งผลการศึกษาพบว่า มลรัฐใดที่มีการสะสมทุนหรือระดับการลงทุนก็จะไม่ดึงดูดนักลงทุนต่างชาติ ดังนั้น จะต้องมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือเพิ่มเติมกลยุทธ์ต่าง ๆ เช่น การปรับปรุงประสิทธิภาพแรงงานและการใช้จ่ายในการลงทุนเพิ่มมากขึ้นเพื่อดึงดูดนักลงทุนต่างชาติ ในขณะที่ประเภทของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ จะช่วยส่งเสริมการแข่งขันภายในประเทศและส่งผลกระทบต่อผลิตภาพการผลิตที่สูงขึ้นและส่งผลให้มีการใช้จ่ายภายในประเทศเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อค้นพบจากการศึกษาปัญหาและอุปสรรคด้านระบบราชการของสาธารณรัฐอินโดนีเซียในคุณฐนินพนธ์สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

ด้านระบบคุณธรรม พบว่า นักลงทุนมีปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับระบบราชการในด้านระบบคุณธรรมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากประเทศอินโดนีเซียไม่ได้ใช้ระบบคุณธรรมในการสรรหาบุคลากรเท่าที่ควร คุณสมบัติของผู้สมัครไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการตัดสินใจ โดยมากขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางการเมือง การมีเส้นสายเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการเข้ารับราชการ ซึ่งหมายความว่า ระบบราชการจะเลือกคนจากเครือข่าย ดังนั้น การปฏิรูประบบราชการจึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสรรหาที่เที่ยงธรรมเพื่อเพิ่มจำนวนข้าราชการที่มีความรู้ความสามารถ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kasim (2013) พบว่า ระบบคุณธรรมในอินโดนีเซียว่าการที่ประเทศอินโดนีเซียไม่มีระบบคุณธรรมนั้นก่อให้เกิดความล่าช้าในการให้บริการแก่ประชาชน เนื่องจากการสรรหาก่อนที่จะเกิดการปฏิรูปนั้นไม่ได้เกิดจากการคัดเลือกบุคคลที่ความสามารถ ความรู้และทักษะภายใต้ความยุติธรรมและเปิดแข่งขัน และโดยทั่วไปแล้วในประเทศอินโดนีเซียความก้าวหน้าในงาน ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความสามารถและผลการปฏิบัติงาน แต่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางการเมือง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Muhadam (2012) พบว่า การขาดประสิทธิภาพในการทำงานของข้าราชการนั้น เนื่องจากการไร้ทักษะและขาดความรู้ ไม่มีความคิดสร้างสรรค์ ในการพัฒนากระบวนการทำงานหรือองค์กร ซึ่งจะส่งผลต่อการควบคุมและพัฒนาองค์การ ดังนั้น องค์การหรือระบบราชการในประเทศอินโดนีเซีย มีระดับการควบคุมที่ต่ำ

และก่อให้เกิดปัญหาการขาดประสิทธิภาพในการทำงานและการทุจริตคอร์รัปชันที่ตามมา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Danang Girindrawardana (n.d.) พบว่า ในเรื่องของกำลังคนหรือข้าราชการของอินโดนีเซียนั้นควรขึ้นอยู่กับการศึกษาและการฝึกอบรมเพื่อที่จะสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และควรเปลี่ยนค่านิยมของคำว่าผลประโยชน์ที่เป็นส่วนตนและพวกพ้องเป็นคำว่าผลประโยชน์ของประชาชนเป็นใหญ่ รวมถึงวัฒนธรรมการทำงานที่เป็นการบริหารงานที่ล่าช้าไม่เป็นมิตรต่อระบบธุรกิจ ข้าราชการระดับสูงเท่านั้นที่มีอำนาจและใช้อำนาจไปในทางที่สมควร

ด้านความรับผิดชอบและตรวจสอบได้ พบว่า นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับระบบราชการในด้านความรับผิดชอบและตรวจสอบได้อยู่ในระดับมาก กล่าวคือ ข้าราชการจำเป็นต้องมีระดับของดุลยพินิจในการทำงาน ในการใช้กฎระเบียบ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน ซึ่งบางครั้งอาจเกิดผลกระทบต่อประชาชนด้วยเช่นกัน ดังนั้น ความรับผิดชอบจึงเป็นระบบในการลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และปัญหาการใช้อำนาจในทางมิชอบของข้าราชการ หากข้าราชการการของอินโดนีเซียมีความรับผิดชอบในระดับต่ำแล้วนั้น มักจะเกิดปัญหาที่ตามมาในเรื่องอื่น ๆ เช่น รัฐบาลทหาร ดังนั้น ความรับผิดชอบขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำทางการเมืองในแต่ละประเทศ ถ้าผู้นำไม่ทุจริตคอร์รัปชัน ก็จะสามารถทำให้เกิดความรับผิดชอบในวงราชการได้ แต่ถ้าผู้นำทุจริตคอร์รัปชัน ก็จะขยายไปสู่ข้าราชการด้วยเช่นกัน เรียกว่า การทุจริตจากบนลงล่าง “Top to Bottom” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jin-Wook Choi (2009) พบว่า การทุจริตคอร์รัปชัน การฉ้อโกงและการก่อกวนญาติมิตร เป็น 3 คำที่มักจะใช้ในการอธิบายระบบราชการอินโดนีเซีย ตั้งแต่ได้รับเอกราชในปี พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1947) แต่การปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันไม่ใช่เรื่องง่ายและเป็นเรื่องในเชิงลบ เนื่องจากจำนวนประชากรที่มาก ทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ การทุจริตคอร์รัปชันจึงเริ่มขึ้นตั้งแต่แรกเริ่มของสังคมคือ กฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย การจัดสรรผลประโยชน์ด้านสังคมและเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนส่งผลกระทบต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ หากวิเคราะห์โครงสร้างของการให้บริการสาธารณะในอินโดนีเซีย เช่น การต่อต้านความยากจน ระบบโครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ทั่วถึงนั้นล้วนแล้วแต่เกิดจากผลกระทบของการทุจริตคอร์รัปชัน ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2544 (ค.ศ. 2001) ได้เกิดการปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ด้วยเหตุผลต้องการเพิ่มศักยภาพและประสิทธิภาพประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของข้าราชการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ World Economic Forum (2018) เรื่อง The Global Competitiveness Report ที่ได้ทำรายงานเป็นประจำทุกปี เกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจและการลงทุนของแต่ละประเทศ ในรายงานฉบับ ปี ค.ศ. 2017-2018 พบว่า ประเทศอินโดนีเซีย มีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดในการดำเนินธุรกิจด้านการคอร์รัปชันมาเป็นอันดับที่หนึ่ง ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังเป็นปัญหาสะสมอย่างต่อเนื่องมาจากปี ค.ศ. 2013-2014

ด้านความโปร่งใส พบว่า นักลงทุนมีปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวกับระบบราชการในด้านความโปร่งใส อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jin-Wook Choi (2009) พบว่า ที่ผ่านมามีอินโดนีเซียให้อำนาจในการตัดสินใจที่ผูกขาดและสูงสุดแก่ผู้บริหารนั้น แสดงให้เห็นถึงการความโปร่งใส และเป็นการทำให้เห็นว่า

ระบบราชการไม่ได้ทำเพื่อประชาชนแต่เป็นการทำเพื่อตนเองและพวกพ้อง การจะปรับเปลี่ยนให้เป็นระบบราชการที่มีประสิทธิภาพได้นั้น ต้องสร้างให้ประชาชนเป็นเจ้าของทำได้โดยการจัดการข้อมูลต่าง ๆ ให้เป็นสาธารณะซึ่งใครก็สามารถเข้าถึงได้ การเปิดให้รับรู้ข้อมูลข่าวสารนั้นจะเป็นการขับเคลื่อนพลังความต้องการของประชาชน ทำให้เกิดความสมดุลของพลังประชาชนและระบบราชการ ในการตรวจสอบและระบบราชการเป็นไปด้วยความมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Danang Girindrawardana (n.d.) พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอินโดนีเซียในการเฝ้าระวังการทำงานของรัฐบาลยังอยู่ในระดับน้อย และไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลหรือทราบได้ว่าตนเองนั้นมีสิทธิที่จะตรวจสอบอย่างไร และรวมถึงตัวประชาชนมีจำนวนน้อยที่จะร้องเรียนหรือเรียกร้องกับการให้บริการของเจ้าหน้าที่

ด้านความเป็นมืออาชีพ พบว่า นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับระบบราชการในด้านความเป็นมืออาชีพอยู่ในระดับปานกลาง กล่าวคือ ประเทศอินโดนีเซียมีการเปลี่ยนแปลงที่ซับซ้อน เมื่อหมดยุคประธานาธิบดี ซูฮาโต กระบวนการนโยบายสาธารณะนั้นขึ้นอยู่กับส่วนกลาง หรือเป็นการรวมศูนย์อำนาจ ข้าราชการระดับสูงมีที่อยู่ในแวดวงกำหนดนโยบาย “the inner circle” จะอิทธิพลต่อการเกิดของนโยบายสาธารณะ และนโยบายสาธารณะบางเรื่อง คือ การเงิน เทคโนโลยี และสาธารณสุข การเกิดของนโยบายสาธารณะขึ้นอยู่กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงนั้น ๆ ดังนั้น การที่นโยบายสาธารณะต้องขึ้นอยู่กับข้าราชการระดับสูงกำหนดนโยบายนั้นไม่เป็นที่ยอมรับและสามารถรับรองผลได้ เพราะการกำหนดนโยบายความจงรักภักดีส่วนตัวต่อประธานาธิบดี แต่หลังจากประเทศอินโดนีเซียมีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น มีระบบพรรคการเมืองหลายพรรค และการเลือกตั้งทำให้อิทธิพลต่าง ๆ ตกอยู่กับนักการเมืองไม่ใช่ข้าราชการระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kasim (2013) พบว่า นโยบายสาธารณะในประเทศอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับข้าราชการหรือนักการเมืองระดับสูง ยังมีความเป็นลำดับชั้นอยู่มาก และนโยบายที่ออกไปนั้นเป็นรูปแบบบนลงล่าง (top-down) เนื่องจากกิจกรรมต่าง ๆ ของรัฐบาลนั้นเริ่มจากนโยบาย การวางแผน และการนำไปปฏิบัติ และรวมถึงการให้บริการสาธารณะ ซึ่งประชาชนและข้าราชการระดับปฏิบัติงานไม่ได้มีส่วนร่วมในขั้นตอนการกำหนดแต่อย่างใด อาจเรียกได้ว่า สังคมของประเทศอินโดนีเซีย ไม่ได้โอกาสในการพูด วัฒนธรรมทางการเมืองไม่มีการพัฒนาไปอย่างทัดเทียมกับอารยประเทศ การมีส่วนร่วมของประชาชนมีน้อย และกิจกรรมทางการเมืองต่าง ๆ ได้รับความอิทธิพลจากนักการเมืองหรือผู้นำ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ World Economic Forum (2018) เรื่อง The Global Competitiveness Report ที่ได้ทำรายงานเป็นประจำทุกปี เกี่ยวกับความสามารถในการแข่งขันด้านเศรษฐกิจและการลงทุนของแต่ละประเทศ ในรายงานฉบับ ปี ค.ศ. 2017-2018 พบว่า ประเทศอินโดนีเซีย มีปัญหาและอุปสรรคที่เกิดในการดำเนินธุรกิจด้านความไร้ประสิทธิภาพของระบบราชการมาเป็นอันดับที่สอง ซึ่งปัญหาดังกล่าวยังเป็นปัญหาสะสมอย่างต่อเนื่องมาจากปี ค.ศ. 2015-2016

ด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึง พบว่า นักลงทุนมีปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับระบบราชการในด้านความเท่าเทียมในการเข้าถึงอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ The World Governance Survey (Goran et al., 2003) พบว่า หัวข้อนี้เน้นในเรื่องของการเท่าเทียมกันในการได้รับบริการที่เกี่ยวข้อง

กับความชอบธรรมของการบริการประชาชนไปพร้อมกับการพัฒนาผลผลิต ในประเทศอินโดนีเซียมีสภาพเป็นหมู่เกาะจึงเป็นการยากที่จะให้บริการอย่างทั่วถึง จึงมีแค่เกาะชวาเท่านั้นที่ได้รับการบริการอย่างเท่าเทียมในการเข้าถึง

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลอินโดนีเซียมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยพยายามเปิดรับนักลงทุนจากต่างประเทศมากขึ้น เพื่อให้การค้าเป็นไปอย่างเสรีตามข้อตกลงเขตการค้าเสรีอาเซียน และการเข้าสู่การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน แต่นโยบายดังกล่าวเมื่อนำไปปฏิบัติแล้ว กลับพบว่าบุคลากรระดับปฏิบัติการที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนยังไม่สามารถปรับตัวให้เข้าเจตนารมณ์ของนโยบายดังกล่าวได้ ดังนั้น ผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบายดังกล่าวควรติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลนโยบายอย่างเร่งด่วน เพื่อแก้ปัญหาในการนำนโยบายส่งเสริมการลงทุนไปใช้ต่อไป

2. รัฐบาลอินโดนีเซียมีนโยบายเสริมสร้างบรรยากาศในการลงทุน (Investment Climate) สำหรับการลงทุน ซึ่งจะส่งผลต่ออัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศ เช่น การเร่งปรับปรุงกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในประเทศ หรือการจัดตั้งศูนย์ให้บริการด้านการลงทุนแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการดำเนินการลงทุน และการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ (Logistics) ตามแผนปรับปรุงโลจิสติกส์แห่งชาติ รวมทั้งการพัฒนาเขตเศรษฐกิจจำนวน 6 โครงการ แต่ในการนำนโยบายดังกล่าวมาปฏิบัติยังเกิดความล่าช้าในการทำงาน ตลอดจนบุคลากรยังขาดความรู้ความสามารถในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ทำให้นักลงทุนยังไม่ได้รับบรรยากาศที่ดีในการลงทุนจากนโยบายดังกล่าวมากนัก ดังนั้น เพื่อให้นโยบายเสริมสร้างบรรยากาศในการลงทุนเป็นรูปธรรมมากที่สุด รัฐบาลอินโดนีเซียควรเพิ่มศักยภาพในการทำงานให้สำนักงานส่งเสริมการลงทุนของสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (BKPM) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการลงทุนโดยตรง ได้มีอำนาจในการตัดสินใจ และเร่งปรับปรุงการทำงานในด้านต่าง ๆ ให้มากขึ้น

3. สาธารณรัฐอินโดนีเซียได้ดำเนินการปฏิรูประบบราชการตามประกาศประธานาธิบดีในปี พ.ศ. 2553 เพื่อมุ่งสู่การเป็นรัฐบาลที่มีมาตรฐานระดับโลกภายในปี พ.ศ. 2568 และจากนโยบายการปฏิรูประบบราชการดังกล่าว ทำให้หน่วยงานราชการทั้งหลายปรับยุทธศาสตร์ในการทำงานใหม่ เพื่อช่วยให้การปฏิรูประบบราชการพลเรือนเป็นไปอย่างสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล แต่ในปัจจุบันอินโดนีเซียต้องเผชิญกับความท้าทายที่หลากหลายในการแก้ไขปัญหาของระบบราชการ ทั้งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจ การขาดความเป็นมืออาชีพในการบริหารงาน และการขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมารับราชการ จึงทำให้นโยบายการปฏิรูประบบราชการดังกล่าวยังมีทิศทางในการพัฒนาไปได้ อย่างเชื่องช้า เมื่อเทียบกับระบบราชการของประเทศคู่แข่งทางการลงทุนในอาเซียน เช่น สิงคโปร์ ไทย หรือ มาเลเซีย ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวรัฐบาลอินโดนีเซียควรให้ความสำคัญอย่างเร่งด่วนในการปฏิรูประบบราชการ โดยอาจจะมีเพิ่มหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรภาครัฐให้มากยิ่งขึ้น

4. รัฐบาลไทยโดยกรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์ ควรมีนโยบายในการให้ความช่วยเหลือนักลงทุนตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ กล่าวคือ ควรมีฐานข้อมูลด้านการลงทุนทั้งจากภาครัฐของอินโดนีเซีย จากสมาคมนักธุรกิจไทยในอินโดนีเซีย หรือจากการวิจัยของนักวิชาการ เป็นต้น เพื่อเป็นฐานในการสร้างองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจจะตัดสินใจไปลงทุนในประเทศอินโดนีเซีย อีกทั้งข้อมูลที่ได้จากแหล่งต่าง ๆ ดังกล่าว ควรนำไปแจกจ่ายกับรัฐบาลอินโดนีเซียเพื่อให้ความช่วยเหลือนักลงทุนไทยที่ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น จากกฎระเบียบ จากข้าราชการ หรือจากปัจจัยอื่น ๆ ในอนาคตด้วย

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุน จากกลุ่มประเทศอื่นทั้งในกลุ่มอาเซียน กลุ่มเอเชีย กลุ่มยุโรป หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่ไปลงทุนยังสาธารณรัฐอินโดนีเซีย เพื่อให้เห็นข้อมูลการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งจะช่วยให้ภาครัฐอินโดนีเซีย นำข้อมูลดังกล่าวไปเป็นแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐอินโดนีเซียที่มีต่อนักลงทุนในอนาคต

2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐในประเทศต่าง ๆ ที่มีนักลงทุนไทยไปประกอบกิจการ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับหน่วยงานภาครัฐของไทย เช่น กระทรวงพาณิชย์ สถานทูตไทยในประเทศต่าง ๆ ในการให้ความช่วยเหลือหรือส่งเสริมการลงทุนระหว่างประเทศแก่นักลงทุนไทยมากขึ้น

3. ควรมีการศึกษาการส่งเสริมการลงทุนของภาครัฐไทยที่มีต่อนักลงทุนต่างชาติ ทั้งในกลุ่มอาเซียน กลุ่มเอเชีย กลุ่มยุโรป หรือกลุ่มอื่น ๆ ที่มาลงทุนยังประเทศไทย เพื่อให้หน่วยงานภาครัฐของไทย เช่น กระทรวงพาณิชย์ หรือ BOI นำข้อมูลไปเป็นแนวทางการพัฒนาในการส่งเสริมการลงทุนแก่นักลงทุนโดยเฉพาะในเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกหรือ EEC เป็นต้น

รายการอ้างอิง

กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ. (ม.ป.ป.). *ประเทศอินโดนีเซีย*. วันที่ค้นข้อมูล 15 กรกฎาคม 2556,

เข้าถึงได้จาก <http://www.mfa.go.th/>

กรมอาเซียน กระทรวงต่างประเทศ. (2555). *นโยบายการต่างประเทศ*. วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2556,

เข้าถึงได้จาก <http://www.mfa.go.th/>

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ. (2555). *คู่มือการค้าและการลงทุนสาธารณรัฐอินโดนีเซีย*. วันที่ค้นข้อมูล 21 ตุลาคม

2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.aec.ditp.go.th/>

ณัฐพงษ์ ทำดี. (2546). *แบบจำลองปัจจัยที่กำหนดการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศของประเทศไทย*.

วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

นันท์ สุวจิจารย์. (2551). *การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศในกลุ่มประเทศอาเซียน*. สารนิพนธ์เศรษฐศาสตร

มหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ปิยะฤทธิ์รงค์ จงภักดี. (2546). *บทบาทของการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศต่อการเจริญเติบโตของการ*

- ส่งออกของประเทศไทย. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- รัตนา สายคณิต. (2546). *มหเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิไลลักษณ์ ศิริคม. (2555). *สรุปโอกาสและความท้าทายด้านการค้าการลงทุน” ในประเทศอินโดนีเซีย*. สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. วันที่ค้นข้อมูล 15 กรกฎาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.fti.or.th/2011/thai/>
- ศิวะกุล ธงชัยสุริยา. (2552). *ปัจจัยกำหนดการลงทุนโดยตรงของผู้ประกอบการได้หวั่นในประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญาดุษฎีบัณฑิต, คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สีดา สอนศรี และคณะ. (2554). *เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ : การเมือง เศรษฐกิจและการต่างประเทศหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2540-2550)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงจาการ์ต้า. (2553). *คู่มือการค้าและการลงทุนในประเทศอินโดนีเซีย*. กรุงจาการ์ต้า, อินโดนีเซีย: กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์.
- สำนักงานส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ณ กรุงจาการ์ต้า. (2553). *รายงานเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2553*. กรุงจาการ์ต้า, อินโดนีเซีย: กรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์.
- Asia-Pacific Economic Cooperation. (2013). *Bureaucratic reform in Indonesia*. Indonesia, Medan: Asia-Pacific Economic Cooperation.
- Chandprapalet, A. (2000). The determinants of United State direct investment in Thailand: A survey on managerial perspective. *Multinational Business Review*, 8, 82-90.
- Doing Business. (2561). *อันดับและความง่ายในการทำคะแนนทางธุรกิจ*. วันที่ค้นข้อมูล 1 กันยายน 2556, เข้าถึงได้จาก <http://www.doingbusiness.org/en/rankings>
- Dunning, J. H. (1993). *Multinational enterprises and the global economy*. Reading, MA: Addison Wesley.
- Girindawardana, D. (n.d.). *Public services reform in Indonesia*. Chief ombudsman of republic Indonesia. Retrieved July 1, 2019, from http://www.soumu.go.jp/main_content/000144320.pdf
- Goran, H., Julius, C., & Ken, M. (2003). *The Bureaucracy and governance in 16 developing countries*. Retrieved July 1, 2019, from <https://www.odi.org/publications/3141-bureaucracy-and-governance-16-developing-countries>
- Jin-Wook Choi. (2009). *What Hold Indonesia Back? Structural Roots of Corruption and Reform*. Paper present at the 2009 Korean Association for Public Administration International Conference, Oct.22-24, 2009, University of Incheon at Songdo Campus, Korea.

- Kasim, A. (2013). Bureaucratic Reform and Dynamic Governance for Combating Corruption: The Challenge for Indonesia. *International Journal of Administrative Science & Organization*, 20(1), 18-22.
- Makki, S., & Somwaru, A. (2004). Impact of foreign direct investment and trade on economic growth: Evidence from developing countries. *American Journal of Agricultural Economics*, 86(3), 795-801.
- Mongsawad, P. (2001). *On developing country debt versus FDI finance*. Retrieved July 1, 2019, from <https://pdfs.semanticscholar.org>
- Muhadam, L. (2012). Characteristics of weber bureaucracy and its relevance in Indonesia. *Asian Social Science*, 9(2), 163-169.
- Mullen, K., & Williams, M. (2005). Foreign direct investment and regional economic Performance. *KYKLOS*, 58(2), 265-282.
- Sutiyono, w. (2010). Reforming the bureaucracy in Indonesia: the quest for good governance. *International Institute of Administration Sciences Conference Bali*, 14-16 July 2010. Bail: Public Administration (ASPA) and International Institute of Administration Sciences (IIAS).
- Suvitsakdanont, P. (2000). *Factor related to individual's stock investment decision : A cross cultural comparative study of American and Thai investor*. Nairobi Kenya: College of Business Administration, United States International University.
- Transparency International. (2561). *การสำรวจดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันประจำปี พ.ศ. 2560 ของประเทศในภูมิภาคเอเชีย*. วันที่ค้นข้อมูล 21 ตุลาคม 2556, เข้าถึงได้จาก <https://www.transparency.org/cpi2018>
- World Economic Forum. (2018). *The global competitiveness report 2017–2018*. Geneva, Switzerland: World Economic Forum.